

FATTOHHON MAMADALIYEV IJODI HAMDA IJRO USLUBI

Bomurodov Shuxrat

*Abdurauf Fitrat nomidagi Buxoro maqom san'atiga
ixtisoslashtirilgan maktab internati o'qituvchisi*

Annotatsiya (Abstrakt).

Fattohhon Mamadaliyev - O'zbekistonning taniqli san'atkori bo'lib, uning ijodi va ijro uslubi ko'plab muxlislar tomonidan e'tirof etilgan. Uning qo'shiqlari milliy an'analar va zamonaviylikning uyg'unligini aks ettiradi. Mamadaliyevning ijodida sevgi, vatanparvarlik va insoniylik mavzulari keng o'rin olgan. Uning ovozida milliy kuy va ohanglarning o'ziga xos jilosi bor. Uning ijro uslubi hissiy, samimiy va professionalizm bilan ajralib turadi. Shu bilan birga, u yangi yo'nalishlar va uslublarni ham qo'llab, musiqasini zamonaviylik bilan boyitadi.

Kalit so'zlar; Fattohhon Mamadaliyev, san'atkor, estetik didi, maqom san'ati, ashula, katta ashula, yalla, milliy musiqqa;

Kirish qism (Introduction).

Ma'lumki, xalqimiz madaniy merosining ajralmas qismi bo'lgan milliy maqom san'ati o'zining qadimiy tarixi, teran falsafiy ildizlari, betakror badiiy uslubi va boy ijodiy an'analari bilan ma'naviy hayotimizda muhim o'rin egallaydi. Milliy o'zligimizni anglash, madaniyatimizni har tomonlama rivojlantirish, xalqimiz, avvalo, yosh avlodimizni yuksak insoniy tuyg'ular ruhida tarbiyalash, uning estetik didi va tafakkurini shakllantirishda maqom san'atining o'rni beqiyos. Shu sababdan, davlatimiz rahbari, muhtaram Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyevning 2017 - yil 17 - noyabrda "O'zbek milliy maqom san'atini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3391-sonli Qarori qabul qilindi. Ushbu qarorda O'zbek milliy maqom san'ati markazi faoliyatini tashkil etish, O'zbek milliy maqom san'atini yanada rivojlantirishga doir keng ko'lamlı chora-tadbirlar dasturini ishlab chiqish vazifalari belgilab berilgan. Mazkur dastur doirasida bugungi kungacha ko'plab ishlar amalga oshirildi. Xususan, maqom san'atining ma'naviy tarbiyada tutgan o'rni bilan bog'liq bajarilgan ishlar o'z natijasini ko'rsatmoqda.

Asosiy qism (Main part).

Mumtoz qo'shiqchilik san'atining yetuk namoyandalari, ustozlar hayoti, serqirra va sermahsul ijodiy faoliyati yoshlarimizning ma'naviy olamini yuksaltiradi. Ularning ongida vatanga sadoqat, milliy qadriyatlarni anglash, teran fikrlash, yot g'oyalarga qarshi kurashish kabi insoniy fazilatlar shakllanadi. Ustozlar ijodiy faoliyati haqida olib borilgan ilmiy-tadqiqot ishlarni, yaratilgan o'quv va badiiy adabiyotlarni mutolaa qilish, ular qoldirgan merosni o'rganish orqali yoshlarimiz Ona- Vatanga muhabbat,

oilada va jamiyatda o'zining munosib o'rniga ega bo'lishga erishish, yaratuvchanlik, shukronalik ruhida tarbiyalanadilar.

Fattohxon Mamadaliyev 1960-yili Andijon pedagogika institutini tugatgan. Ashula, katta ashula va maqom yo'llarini Jo'raxon Sultonov, Ma'murjon Uzoqov, Umrzoq Polvon Saydali, usta Ro'zimatxon Isaboyev, B. Fayziyev, shuningdek, Abdulla Taraz va Yunus Rajabiylerden o'rgangan. Fattohxon Mamadaliyev Andijon viloyatining Xo'jaobod va Izboskan tumanlarida madaniyat saroylari qoshida maqomchilar ansamblini tashkil qilgan. Fattohxon Mamadaliyev 1944—1960-yillarda Andijon viloyatining turli teatrlarida sozanda-xonanda, 1960—1967-yillarda Andijon pedagogika institutida o'qituvchi bo'lib faoliyat yuritgan. Fattohxon Mamadaliyev 1968-yili turli o'quv yurtlaridan, xar-xil tashkilotlardan iqtidorli yigit-qizlarni topib, Andijon shahridagi 2- madaniyat uyiquoshida „Maqomchilar“ ansamblini tashkil qildi va unga badiiy rahbarlik qildi.

O'zbekistonda 1972-yili havaskor sozanda, xonanda va raqqosalar uchun „Marhabo, talantlar“ respublika teletanlovi bo'lib o'tgan. Ushbu tanlovda SSSR xalq artistlari Mukarrama Turg'unboyeva, Halima Nosirova, Saodat Qobulovalar hakamlik qilgan va Fattohxon Mamadaliyev boshchiligida ijro qilingan „Qashqarchai mo'g'ulchai dugoh“, „Soqinomai mo'g'ulchai dugoh“ni eng oliy – 10 ball bilan baholaganlar.

Fattohxon Mamadaliyev 1983-yildan o'zbek davlat filarmoniyasi xonandasi, 1984-yildan Toshkent konservatoriyasi o'qituvchisi va 1992-yildan professor bo'lgan.

Fattohxon Mamadaliyev Vosit Sa'dullaning „Ey tong yeli“, Hayitboy Azimiyning „So'rmasa ko'ngul“, Haydar Yahyoyev qalamiga mansub „Dehqonlarim“ kabi qo'shiqlarni ijro qilgan.

Fattohxon Mamadaliyevning ovozi tiniq, shirali va dardli, ovoz ko'lami va nafasi keng; ijrosiga kuy bilan she'r uzviyligi, ovoz va cholg'u imkoniyatlarini mohirlik bilan namoyon etilishi xosdir. Repertuaridan Farg'ona – Toshkent maqom yo'llari, Shashmaqom sho'balari, ashula, katta ashula, yalla, o'zbek mumtoz ashula va cholg'u turkumlari, bastakorlar asarlari („Ol xabar“, „Ey dilbari jonon“, „Buzruk I—III“, „Saraxbori Navo“, „Ey, sabo“ va boshqalar) o'rin olgan.

O'zbek mumtoz va zamonaviy shoirlar g'azallari zaminida 50 dan ortiq ashulalar („Dardi dilim“, „Do'st bilan, ulfat bilan“, „Intizor“ va boshqalar) yaratgan, shuningdek, shoira Nodiraning „Oqibat“, „Sog'indim“, Muqumiyning „Kim desun“, Furqatning „Adashganman“ singari g'azallari Fattohxon Mamadaliyev tomonidan ijro qilingan.

Fattohxon Mamadaliyev so'nggi davrdagi turkum asarlari („Munojot I—Y“, „Miskin 1—Y“, „Nasrullovi I—IV“, „Ushshoq“ va boshqalar)da o'zbek musiqa merosining muayyan namunalarini nozik jilolar bilan sayqallashtirdi.

Fattohxon Mamadaliyev 5 qismli „Savti Fattohxon“ ashula turkumini bastalagan, „Qadimgi Ushshoq“, „Umrzoq Polvon Ushshoqi“, „Zikri Ushshog‘i“ maqom yo‘llarini tiklagan.

Fattohxon Mamadaliyev 1999-yili 3-aprelda Toshkentda vafot etgan.

Natijalar va muhokamalar (Results and Discussions).

Fattohxon Mamadaliyev O‘zbekistonning taniqli san’atkorlaridan biridir. Uning ijodi va ijro uslubi ko‘plab muxlislarning qalbidan joy olgan. Uning ijodi va ijro uslubi haqida ba’zi ma’lumotlar:

Ijodi

1. Qo‘shiqlari: Fattohxon Mamadaliyevning qo‘shiqlari ko‘pincha o‘zbek milliy ruhiyati va an’analarini aks ettiradi. Uning repertuarida sevgi, vatanparvarlik va insoniylik mavzularidagi qo‘shiqlar keng o‘rin olgan.

2. Albomi: U o‘zining ko‘plab yakkaxon albomlarini chiqargan, ular orasida "Dildagi dard" kabi mashhur nomlar mavjud.

3. Hamkorlik: Fattohxon Mamadaliyev ko‘plab taniqli o‘zbek san’atkorlari bilan hamkorlikda qo‘shiqlar yaratgan. Uning hamkorlikda yaratilgan qo‘shiqlari ham katta muvaffaqiyatlarga erishgan.

Ijro Usuli

1. Milliylik: Uning ijro uslubi o‘zbek milliy musiqa an’analariga asoslangan. Uning ovozida milliy kuy va ohanglarning o‘ziga xos jilosi bor.

2. Emotsional Ijro: Mamadaliyevning ijro uslubi hissiy va samimiyligi bilan ajralib turadi. U har bir qo‘shiqni o‘z yuragidan chiqarib, tinglovchilarga yetkazadi.

3. Professionalizm: Fattohxon Mamadaliyev o‘z ijrosida yuqori darajadagi professionalizmni namoyon qiladi. Uning sahnadagi harakati, ovozini boshqarishi va ifodalari san’atning yuqori darajasidan dalolat beradi.

4. Yangilikka Intilish: Milliy musiqa asosida ijod qilishiga qaramasdan, Mamadaliyev yangi yo‘nalishlar va uslublarni ham qo‘llaydi. Bu uning musiqasini zamonaviylik bilan boyitadi.

Fattohxon Mamadaliyevning ijodi va ijro uslubi uning san’atkorlik mahoratini va milliy madaniyatni saqlab qolish hamda rivojlantirishga qo‘shgan hissasini yuksak darajada namoyish etadi. Uning san’ati nafaqat O‘zbekistonda, balki boshqa mamlakatlarda ham e’tirof etiladi.

Xulosa (Conclusion).

Fattohxon Mamadaliyevning ijodi va ijro uslubi o‘zbek milliy musiqasining boy merosini saqlab qolish va rivojlantirishga katta hissa qo‘shadi. Uning qo‘shiqlari va ijrosi tinglovchilar qalbidan chuqur joy olgan, chunki u har bir asarida milliylik va zamonaviylikni o‘zaro uyg‘unlashtira oladi. Mamadaliyevning san’ati nafaqat O‘zbekistonda, balki xalqaro miqyosda ham e’tirof etilgan. Uning ijodi, yuqori

darajadagi professionalizmi va yangilikka intilishi, kelajakda ham o‘zbek musiqasining rivojlanishiga xizmat qilishda davom etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar (References);

1. "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" - Davlat milliy nashriyoti_Toshkent - 2003.
2. Yuldasheva N., Raxmatova N. "O'zbek musiqa adabiyoti" - Toshkent - «iqtisod-moliya»-2016.
3. Mannopov, S., Karimov, A., Qurbonova, B., & Dilobar, J. (2022, February). THE EMERGENCE AND DEVELOPMENT OF MUSIC. In Archive of Conferences (pp. 49-52).
4. Kamarbekovna, F. Z. (2020). UZBEK STAGE DANCE AND ITS WAY OF DEVELOPMENT. International Engineering Journal For Research & Development, 5(4), 4-4.